

JOHN BOYNE

ZOSTAŇ
KDE SI,
A POTOM
ODÍĎ

Od autora knihy
CHLAPEC V PÁSIKAVOMI PYŽAMĚ

ZOSTAŇ,
KDE SI,
A POTOM
ODÍĎ

John Boyne napísal aj tieto knihy:

Chlapec v pásikavom pyžame

Noe na úteku

Úžasná cesta Barnabyho Brocketa okolo sveta

Knihy, ktoré by sa ti mohli páčiť:

David Almond – Skellig

David Almond – Nebeské oči

David Almond – O chlapcovi, ktorý plával s piraňami

Watt Key – Moon z Alabamy

JOHN BOYNE

ZOSTAŇ,
KDE SI,
A POTOM
ODÍĎ

sloart

Copyright © John Boyne 2014
Translation © Alena Redlingerová 2014
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2015

ISBN 978-80-556-0999-7

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Venujem svojim rodičom

1.

POŠLI MA PREČ S ÚSMEVOM

Alfie Summerfield sa večer čo večer pokúšal rozpomenúť na život pred vojnou, až kým nezaspal. A s každým ďalším dňom si čoraz ťažšie vybavoval, aký vlastne bol.

Vojna sa začala 28. júla 1914. Ostatní si ten dátum možno nezapamätali, ale Alfie nemohol zabudnúť, lebo mal v ten deň päť rokov a rodičia mu prichystali oslavu, no prišlo iba zopár ľudí. V kúte sedela babka Summerfieldová, plakala do vreckovky a stále dookola opakovala: „To je koniec, to je náš koniec!“ až kým ju Alfieho mama nenapomenula, že ak sa nevie ovládnuť, mala by radšej odísť. Starý Bill Hemperton, Austrálčan z vedľajšieho domu, mal asi sto rokov a vedel čarovať s falošnými zubami – posúval ich von a dnu iba jazykom. Prišla aj Alena Janáčková, bývala o tri domy ďalej v čísle šesť s otcom, majiteľom obchodu s cukríkmi na rohu ulice, ktorý mal najkrajšie vyleštené topánky v celom Londýne. Alfie pozval väčšinu kamará-

to z Damley Road, lenže ich matky jedna za druhou od rána klopali na dvere Summerfieldovcov a oznamovali, že ich dieťa nebude môcť prísť.

„Nie je vhodný deň na oslavu, nemyslíte?“ vyhlásila pani Smythová z čísla deväť, matka Henryho Smytha, ktorý v škole sedel pred Alfieom a najmenej desaťkrát denne zo seba vypúšťal smrad na skapanie. „Najlepšie by bolo, keby ste ju zrušili.“

„Nič sa rušiť nebude!“ odpovedala rázne Alfieho matka Margie. A keď prišiel piaty rodič v poradí, bezmocne rozhodila rukami. „Naopak, mali by sme urobiť, čo môžeme, aby sme sa dnes dobre zabavili. Čo si počnem s toľkým jedlom, keď hostia odriekli?“

Alfie sa pobral za ňou do kuchyne a pozrel na stôl, kde boli úhľadne poukladané sendviče s plátkami hovädziny, dusené držky, nakladané vajcia, studený jazyk a úhory v rôsole, všetko pozakryvané obrúskami, aby nič neobschlo.

„Ja to zjem,“ povedal Alfie, ktorý doma rád pomáhal.

„Ha!“ ozvala sa Margie. „To verím. Alfie Summerfield, ty nemáš dno! Nevie, kam to všetko dávať. Naozaj nevie.“

Keď prišiel na obed domov Alfieho ocko Georgie, tváril sa ustarostene. Nešiel na zadný dvor pomývať sa ako vždy, hoci razil mliekom a koňom. Namiesto toho uprostred prednej izby postojacky prečítal noviny, preložil ich napoly, skryl pod vankúš na pohovke, a až potom vošiel do kuchyne.

„Dobrý, Margie,“ povedal a pobozkal manželku na líce.

„Dobrý, Georgie.“

„Ahoj, Alfie,“ pozdravil syna a rozstrapatil mu vlasy.

„Ahoj, ocko.“

„Všetko najlepšie k narodeninám, synček. Ozaj, koľko máš teraz rokov? Dvadsaťsedem?“

„Päť,“ naježil sa Alfie. Nevedel si ani len predstaviť, že raz bude mať dvadsaťsedem, ale pripadal si dosť veľký. Konečne má päť rokov!

„Päť, vravíš?“ zamrmlal Georgie a poškriabal sa na brade. „A mne sa zdá, že si tu oveľa dlhšie.“

„Von! Von! Von!“ kričala Margie a mávajúc rukami vyhánala oboch do prednej izby. Alfieho mama vždy tvrdila, že ju nič viac nerozčúli, ako keď sa jej dvaja chlapi pletú pri varení popod nohy. Georgie s Alfieom poslúchli, a kým čakali na začiatok oslavy, hrali pri stole pod oknom Hady a rebríky.

„Ocko,“ ozval sa Alfie.

„Áno, synak?“

„Ako sa dnes má Pán Asquith?“

„Oveľa lepšie.“

„Prezrel ho zverolekár?“

„Isteže. Zdá sa, že všetko, čo mu zaškodilo, už si našlo cestu von.“

Pán Asquith bol Georgieho kôň. Presnejšie mliekarenský kôň, ktorý každé ráno ťahal Georgieho dvojkolesový voz s kanvami mlieka. Alfie koňa po-

menoval pred rokom, keď ho mliekareň pridělila Georgiemu. To meno počul od dospelých tak často, až usúdil, že patrí niekomu veľmi dôležitému, a preto sa hodí aj pre koňa.

„Potľapkal si ho za mňa, ocko?“

„Samozrejme, synček,“ odvetil Georgie.

Alfie sa usmial. Pána Asquitha mal veľmi rád, dalo sa povedať, že ho miluje.

„Ocko,“ začal po chvíľke Alfie.

„Áno, synak?“

„Smiem ísť zajtra s tebou do práce?“

Georgie pokrútil hlavou. „Prepáč, Alfie, ale na to si ešte primalý. Mliekarenský voz je nebezpečnejší, ako sa zdá.“

„Ale vravel si, že môžem, keď budem starší.“

„To stále platí. Môžeš, keď budeš starší.“

„Lenže ja už som starší,“ povedal Alfie. „Mohol by som ti pomáhať s nalievaním mlieka do krčahov.“

„To je moja práca, Alfie.“

„Tak by som mohol robiť spoločnosť Pánu Asquithovi, kým budeš nalievať mlieko.“

„Prepáč, synček,“ zopakoval Georgie. „Ale ešte nemáš dosť rokov.“

Alfie vzdychol. Bola to jeho najväčšia túžba, sedieť vedľa ocka na voze, pomáhať mu rozvážať mlieko a kŕmiť Pána Asquitha cukrom, aj keď to znamenalo vstávať uprostred noci. Pri predstave, že sa vezie po ulici a vidí mesto, kým všetci ešte spia, mu naskakovali príjemné zimomriavky. Čo môže

byť lepšie ako pomáhať ockovi? pýtal sa najmenej tisíc ráz, no zakaždým dostal rovnakú odpoveď: *Ešte nie, Alfie, na to si primaly.*

„Pamätáš sa, keď si mal päť rokov, ocko?“ spýtal sa Alfie.

„Veru áno, synček. Vtedy mi zomrel otec. Nebol to dobrý rok.“

„Ako zomrel?“

„Zavalilo ho v bani.“

Alfie sa zamyslel. Poznal iba jednu osobu, ktorá zomrela – Alenina matka pani Janáčková podľahla tuberkulóze. Alfie už vedel to slovo vyhláskovať. T-u-b-e-r-k-u-l-ó-z-a.

„A čo sa stalo potom?“

„Kedy?“

„Keď ti zomrel ocko.“

Georgie nakrátko zaváhal a potom pokrčil plecami. „Nuž, presťahovali sme sa do Londýna. Babka Summerfieldová povedala, že v Newcastli nás už nič nedrží. A ak pôjdeme sem, môžeme začať odznova. A ešte povedala, že odteraz som hlava rodiny.“ Georgie hodil päťku a šestku, presunul sa na modré políčko s číslom 37 a skĺzol po hadovi na biele políčko s číslom 19. „Zase som nemal šťastie,“ zašomral.

„Zostaneš dnes večer dlhšie hore, však?“ spýtal sa Alfie a ocko prikývol.

„Kvôli tebe áno. Keďže máš narodeniny, nepôjdem spať pred deviatou. Čo ty na to?“

Alfie sa spokojne usmial. Georgie nikdy nešiel spať neskôr ako o siedmej, lebo vstával zavčasu. „Keď sa nevyspím, prídem o krásu,“ vravieval a Margie sa vždy smiala. Potom sa zvyčajne obrátil k Alfie mu a dodal: „Tvoja mama sa za mňa vydala iba preto, že som pekný. No keď sa nevyspím, mám čierne kruhy pod očami a tvár bielu ako duch, mohla by mi ujsť s poštárom.“

„Ušla som s mliekarom, a vidíš, ako to dopadlo,“ odpovedala zakaždým Margie, ale nemyslela to vážne, lebo sa na seba pozreli a usmiali sa. A niekedy mama zazívala a povedala, že si tiež pôjde skôr ľahnúť, čo znamenalo, že aj Alfie musel ísť spať, a to bol preňho dôkaz, že zívanie je nákazlivé.

Hoci na oslavu neprišlo veľa hostí, Alfie mu to neprekážalo. Vedel, že v skutočnom svete sa čosi deje, dospelí o inom ani nerozprávali, ale jemu to pripadalo nudné a nezaujímavé. Hovorilo sa o tom už celé mesiace, dospelí stále opakovali, že sa k niečomu schýľuje, k niečomu veľkému, čo zasiahne všetkých. Georgie občas poznamenal, že sa to začne čo nevidieť, preto musia byť pripravení. A keď Margie zosmutnela, upokojoval ju, nech sa nebojí, bude to len búrka v pohári vody, lebo Európa je priveľmi civilizovaná, aby sa púšťala do bitky, ktorú nemôže nikto vyhrať.

Keď sa oslava začala, všetci sa tvárili veselo a predstierali, že je deň ako každý iný. Hrali sa Horúci zemiak, posadali si do kruhu, podávali si

horúci zemiak a prvý, kto ho pustil na zem, bol vylúčený z hry. (Vyhrala Alena.) Starý Bill Hemperton v prednej izbe začal hádzať mince a Alfie vyšiel z hry bohatší o tri štvrťpence. Babka Summerfieldová rozdala všetkým štipce na bielizeň a doprostred izby postavila prázdnu fľašu od mlieka. Kto hodil štipec do fľaše z najväčšej výšky, vyhral. (Margie v tom bola oveľa lepšia ako ostatní.) Lenže čoskoro sa dospelí prestali zabávať s deťmi, utiahli sa do kúta a tvárili sa vážne. Alfie s Alenou usilovne natrčali uši a pokúšali sa dovtípiť, o čom je reč.

„Mal by si sa prihlásiť sám, skôr než ťa povolajú,“ povedal starý Bill Hemperton. „Nakoniec to bude pre teba lepšie, ver mi.“

„Čušte!“ zahriakla ho babka Summerfieldová, ktorá bývala v dome číslo jedenásť rovno oproti Billovi Hempertonovi a nemala ho v láske, lebo si každé ráno púšťal gramofón pri otvorenom okne. Babka bola nízka okrúhla žienka, nosila sieťku na vlasy a rukávy mala vždy vyhrnuté, akoby sa chystala do roboty. „Georgie sa nikam prihlasovať nebude.“

„Možno mi nič iné nezostane, mama,“ povedal Georgie, krútiac hlavou.

„Pst – nie pred Alfiem!“ upozornila ho Margie a potiahla manžela za ruku.

„Ja len vravím, že to môže trvať roky. Možno bude naozaj lepšie, ak sa prihlásim dobrovoľne.“

„Nebojte sa, do Vianoc bude po všetkom,“ ubezpečoval ich pán Janáček, ktorý mal čierne kožené topánky vyleštené ako zrkadlo, že si to každý všimol. „Všetci to hovoria.“

„Pst – nie pred Alfiem!“ pripomenula Margie, tentoraz zvýšeným hlasom.

„To je koniec, to je náš koniec!“ zvolala babka Summerfieldová, vybrala z vrecka obrovskú vreckovku a vyfúkala si do nej nos tak hlasno, že sa Alfie nezdržal smiechu. Margie sa to nezdalo také zábavné. Rozplakala sa, vybehla z izby a Georgie za ňou.

Od toho dňa prešlo vyše štyroch rokov, ale Alfie naň stále spomínal. Už mal deväť rokov, ale odvtedy nemal nijakú narodeninovú oslavu. Vždy keď si ľahol do postele, snažil sa rozpamätať, aká bola ich rodina, predtým než sa zmenila, lebo ak na to nezabudne, možno raz budú všetci zase takí ako kedysi.

Georgie a Margie boli veľmi starí, keď sa brali – toľko vedel. Ocko mal skoro dvadsaťjeden rok a mama iba o rok menej. Alfie si nevedel ani len predstaviť, aké to bude, mať dvadsaťjeden. Asi bude horšie počuť a všetko bude vidieť trochu rozmazané. Staršiemu človeku sa ťažšie vstáva z kresla pred kozubom bez vzdychania a frflania. *Neviem, ako vy, ale ja si idem ľahnúť.* Alfie si myslel, že v tom veku sú najdôležitejšie pohodlné papuče, teplý sve-

ter a šálka čaju. Keď o tom občas rozmýšľal, uvedomoval si, že aj on raz bude mať dvadsaťjeden rokov, ale bolo to nepredstaviteľne ďaleko. Raz si tie čísla zapísal a po chvíľke rátania mu vyšlo, že to bude až v roku 1930. Celá večnosť. Nuž, nie večnosť, ale Alfiemu to tak pripadalo.

Spomienka na piate narodeniny bola pre Alfieho šťastná a smutná zároveň. Šťastná preto, lebo dostal niekoľko pekných darčiekov: súpravu osemnástich rôznofarebných pasteliek a skicár od rodičov, knihu *Námorník Robinson Crusoe z Yorku, jeho život a neobyčajné dobrodružstvá* od pána Janáčka, ktorý povedal, že je dosť ťažká na čítanie, ale jedného dňa si ju určite oblúbi, a od Aleny vrecúško citrónových cukríkov. Vôbec mu neprekážalo, že niektoré darčekom sú nudné: ponožky od babky Summerfieldovej a mapa Austrálie od starého Billa Hempertona, ktorý povedal, že raz tam Alfie možno pôjde, a vtedy sa mu mapa zídde.

„Vidíš?“ ukázal starý Bill na miesto hore na mape, kde zelené okraje vystriedali hnedé. „Odtiaľto pochádzam. Z mesta Mareeba. Je to najkrajšie mesto v celej Austrálii. Sú tam mraveniská väčšie ako domy. Ak tam niekedy pôjdeš, Alfie, povedz im, že ťa posielajú starý Bill Hemperton, nech sa k tebe správajú ako k vlastnému. Vzhľadom na moje styky ma považujú za hrdinu.“

„Aké styky?“ spýtal sa Alfie, ale starý Bill Hemperton iba žmurkol a pokrútil hlavou.

Alfie nevedel, ako si to má vysvetliť, ale aj tak si zavesil mapu na stenu vo svojej izbe, nosil ponožky od babky Summerfieldovej, minul takmer všetky pastelky a celý skicár, pokúsil sa čítať *Robinsona Crusoa*, ale veľmi mu to nešlo (odložil knihu na policu, že sa k nej vráti, keď bude starší), a o citrónové cukríky sa podelil s kamarátkou Alenou.

To boli dobré spomienky.

Boli však aj smutné, lebo práve vtedy sa všetko zmenilo. Pri západe slnka sa muži z Damley Road zišli vonku na ulici – rukávy na košeliach vysúkané, palcami si naťahovali traky – a rozprávali o „povinnosti“ a „zodpovednosti“. Fajčili cigarety, ale iba dopoly, potom ich zahasili a odložili do vrečka na neskôr. Georgie sa pohádal so svojim najlepším kamarátom Joeom Patienceom z čísla šesťnásť o to, čo je správne a čo nie. Joe a Georgie sa priatelili, odkedy sa Georgie s babkou Summerfieldovou prisťahoval na Damley Road – babka hovorievala, že Joe vyrastal v jej kuchyni –, a do toho popoludnia si nepovedali krivého slova. V ten deň Charlie Slipton z čísla dvadsaťjeden, ktorý roznášal noviny a kedysi úplne bezdôvodne hodil Alfiemu do hlavy kameň, šesť ráz prešiel po ulici s novšími a novšími vydaniaми novín, a sám nevedel, ako všetky predal. V ten deň Alfieho mama sedela v rozheganom kresle pri kozube a plakala, ako keby nastal koniec sveta.

„No tak, Margie,“ upokojoval ju Georgie. Stál za ňou a šúchal jej krk. „Načo toľko sĺz? Spomeň si, čo

hovorila ľudia – do Vianoc bude po všetkom. Vrátim sa včas, aby som ti pomohol naplniť hus.“

„Ty tomu veríš?“ spýtala sa Margie, upierajúc na manžela sčervenené uslzené oči. „Veríš všetkému, čo hovoria?“

„Čo iné nám ostáva? Iba veriť,“ odvetil Georgie. „Treba dúfať, že všetko dobre dopadne.“

„Georgie Summerfield, slúb mi,“ povedala Margie, „že sa neprihlásiš dobrovoľne.“

Alfieho ocko prehovoril až po dlhej odmlke. „Počula si starého Billa, zlatko. Možno by pre mňa bolo lepšie, keby...“

„A čo bude so mnou? S Alfieom? Aj pre nás to bude lepšie? Slúb mi to, Georgie!“

„Dobre, zlatko. Počkáme, ako sa to vyvinie, dobre? Možno sa politici zajtra ráno zobudia a všetko si rozmyslia. Možno sa trápime zbytočne.“

Alfie nesmel načúvať, keď sa rodičia spolu rozprávali – viackrát už z toho bolo zle –, ale v ten večer, keď oslávil piate narodeniny, sedel na schodoch, kde ho nemohli vidieť, a natáhoval uši. Nemal v úmysle zdržať sa tam až tak dlho, šiel si len po pohár vody a zvyšky jazyka, na ktoré si robil chůtky, ale rozhovor rodičov znel tak vážne, že by bola chyba odísť. Hlasno zazíval – mal za sebou dlhý deň a navyše narodeninový – a nakrátko zatvoril oči, hlavu zložil na schod, a ani sa nenazdal, začalo sa mu snívať, že ho ktosi zdvihol a odniesol na teplé pohodlné miesto, a keď ich znova otvoril, zistil, že

leží vo svojej posteli a cez tenké záclony – so svetlo-
žltými kvetmi, aké sa hodia do dievčenskej izby, nie
do chlapčenskej – presvitá slnko.

Ráno po oslave narodenín Alfie zišiel dolu a podľa
maminho oblečenia a vysoko vypnutých vlasov zistil,
že sa chystá veľké pranie. Na sporáku sa v hrncoch
varila voda a mama vyzerala rovnako nešťastne ako
večer; tentoraz však nemala na tvári normálne ne-
šťastný výraz ako vždy v deň veľkého prania, ktorý
zvyčajne trval od siedmej ráno do siedmej večer. Po-
zrela na Alfieho, ale chvíľu akoby ho nespoznávala.
Potom sa smutno usmiala.

„Alfie,“ povedala. „Napadlo mi, že ťa nechám
spať dlhšie. Včera si mal veľký deň. Prines mi svoje
plachty a obliečky, buď dobrý chlapec.“

„Kde je ocko?“ spýtal sa Alfie.

„Išiel von.“

„Kam?“

„Čo ja viem,“ odpovedala mama, ale nepozre-
la Alfiemu do očí. „Vieš, aký je, nikdy mi nič ne-
povie.“

Alfie vedel, že to nie je pravda, lebo ocko, vždy
keď popoludní prišiel z práce domov, porozprával
Margie všetko, čo sa v ten deň udialo. Sedeli spo-
lu a smiali sa, keď opisoval, ako Bonzo Daly nechal
na dvore šesť nezakrytých kanví a vtáky našpinili do
mlieka. Alebo ako Petey Staples odvrával šéfovi, a ten
mu povedal, že ak s tým neprestane, môže si hľadať

prácu inde. A raz rozprával, ako Pán Asquith nakládol veľikánsku kopu pred domom pani Fairfaxovej z čísla štyri, ktorá o sebe tvrdila, že je priama potomkyňa posledného anglického kráľa z rodu Plantagenetovcov a mala by bývať na lepšom mieste, než je Damley Road. Ak si bol Alfie niečím istý, tak tým, že otec sa matke zdôveruje úplne so všetkým.

O hodinu sedel v prednej izbe a kreslil si do nového skicára, kým Margie trochu oddychovala pri pletení a babka Summerfieldová, údajne prišla na kus reči – hoci v skutočnosti priniesla svoju špinavú bielizeň, aby ju Margie vyprala –, škúlila do novín a ustavične sa sťažovala na malé písmenká.

„Neviem to prečítať, Margie,“ šomrala. „O čo im ide? Chcú, aby sme všetci oslepli?“

„Myslíš, že ma ocko zajtra vezme so sebou?“ ozval sa Alfie.

„Pýtal si sa?“

„Áno, ale povedal, že až keď budem starší.“

„Takže je to jasné, nie?“

„Lenže zajtra budem starší ako včera,“ namietol Alfie.

Skôr než Margie stihla niečo povedať, otvorili sa dvere a na Alfieho prekvapenie vošiel vojak. Bol vysoký a urastený ako ocko, ale tváril sa trochu nemeselo, keď sa rozhliadal po izbe. Alfie obdivoval jeho uniformu: blúzu farby kaki s piatimi mosadznými gombíkmi a dvoma náplecníkmi, nohavice zastrčené do podkolenok, veľké čierne baganče.

Ale čo robí neznámy vojak v ich prednej izbe? čudoval sa Alfie. Ved' ani nezaklopal! Potom si muž zložil čiapku, vopchal si ju pod pazuchu, a Alfie zrazu zistil, že to nie je hocijaký vojak, ba ani nikto cudzí.

Bol to Georgie Summerfield.

Ocko.

Vtedy Margie pustila ihlice na dlážku, oboma rukami si zakryla ústa a držala ich tam, až kým nevybehla z izby na poschodie. Georgie preniesol pohľad zo syna na matku a pokrčil plecami.

„Musel som,“ povedal napokon. „Chápeš to, mama, však? Musel som.“

„To je koniec!“ zvolala babka Summerfieldová, položila noviny a odvrátila sa od syna. Zahľadela sa z okna na ulicu. Viacerí mladí muži v uniformách, ako bola tá Georgieho, vchádzali do svojich domov. „To je náš koniec!“

A to bolo všetko, čo si Alfie zapamätal z dní okolo svojich piatych narodenín.